



BERGSLUFT

www.elinwagner.se

MEDLEMSBLAD FÖR ELIN WÄGNER-SÄLLSKAPET

Ann-Margreth har ordet...

Just när vi börjar glädja oss åt att pandemin äntligen är på tillbakagång och att vi snart kan återgå till någorlunda normala förhållanden så bestämmer sig Vladimir Putin för att försöka återupprätta det forna Sovjetunionen genom att till att börja med invadera grannlandet Ukraina. Nu fylls åter våra nyhetskanaler med fasansfulla berättelser och bilder från en verklighet för massor av människor i ett land inte långt från vårt.

Elin Wägner fick under sin levnad uppleva både första och andra världskriget och i slutet av sitt liv gick hon med i kväkarna och blev pacifist. Efter första världskriget tog hon aktiv del som volontär i hjälpen som Rädda barnen satte in i Wien för att bistå familjer som levde i ruinerna. Hon var därefter en av fem kvinnor som bildade Rädda barnen i Sverige. Se vår småskrift "Elin Wägner och barnen" nr 30/2019 (finns att beställa från sällskapet).

Årets väckarklocka 2022 avslöjas på årsmötet.

I höst återupptar vi samarbetet med S:t Sigfrids folkhögskola med ett endagsseminarium en lördag i mitten av oktober med utdelning av priset och program kring detta. Dagen före planeras ett program, kanske särskilt för skolans elever och personal men även andra intresserade är välkomna. Många känner t.ex. inte till Elin Wagners roll i bildandet av folkhögskolan. Folkhögskolan kan inte längre erbjuda övernattnings och vi anpassar oss därför till denna nya verklighet. Inbjudan med program får ni i *Bergsluft* i början av hösten.

I det här utskicket får ni inbetalningskort med årsavgiften 150 kr.

Upprop! Vi behöver bli fler som kan hjälpa till vid olika aktiviteter. Ofta runt Växjö men även andra platser kan vara aktuella t.ex. bokmässan i Göteborg och invigning av Elin Wägner-statyn på Fogelstad. Med fler aktiva finns det mycket att göra på olika håll i landet nu då Elin har uppmärksammats för sina hjärtefrågor. Miljö, fred och jämställdhet har fått en förnyad aktualitet för många.

Ann-Margreth Willebrand, ordförande



Marianne Enge Swartz iförd kopia av Elins klänning

Elin Wägner-dagen 2022

"Ensam dam bland 17 herrar"

14 maj kl. 14.00 i Bergs bygdegård
Entré (inkl kaffe och ostkaka): 100 kr

I år är vårt program en monolog av *Marianne Enge Swartz*: "Ensam dam bland 17 herrar". Vi möter Elin Wägner på kvällen när hon kommit hem efter sitt inträde i Svenska Akademien. Marianne framträder i en kopia av Elins Akademiöklänning. Programmet är vårt inlägg i årets Elin Wägner-vecka 13-22 maj.

Årsmötet 2022

Medlemmarna kallas till årsmöte kl 16 i anslutning till programmet ovan. Ingen entré om du bara kommer till årsmötet! Dagordning och mer info på hemsidan.

Elin Wägner-veckan i Växjö

Elins egen vecka i Växjö 13 – 22 maj invigs i landshövdingens residens med efterföljande föredrag av Ebba Witt-Brattström. Veckan har liksom förra året ett mycket varierat och omfattande program: föredrag, teater, författarsamtal, film, utställningar... Det finns något för alla smaker!

Se www.lillabjorka.se för fullständigt program.

Elin-statyn på Fogelstad

Konstnären Rune Rydelius, som förstoraade en liten lerfigur av Siri Derkert när Elin Wägner höll föredrag på Kvinnliga medborgarskolan på Fogelstad, ville göra sig av med formarna till statyn – och gav oss chansen att återanvända dem. Sällskapet tog genast kontakt med Växjö kommun, som behandlade frågan. Tanken var att gjuta statyn i ett tvåkomponentmaterial, som är billigare än brons.

Då varken Växjö eller stiftelsen Elin Wägners Lilla Björka var intresserade av statyn vände sig sällskapet till insamlingsstiftelsen Fogelstad, som ansökte och beviljades medel av Katrineholms kommun. Sällskapet har ansökt om bidrag för frakt av statyn och skyltar hos Svenska Akademien.

Avtäckning av statyn planeras till Elins födelsedag den 16 maj. /mes

Sommaren på Lilla Björka

Lilla Björka öppnar sina dörrar för besökare den 2 juli och stänger igen den 7 augusti. I år bjuder stiftelsen på konstverk utomhus i "Elins hage". Ett antal konstnärer har inbjudits för att medverka med sina verk eller skapa något platsspecifikt. Du är välkommen till en upptäcktspromenad. Tag gärna med fikakorgen och avnjut den på Elins veranda!

Inomhus är vardagsrummet möblerat efter foton av hur det såg ut på 1930-talet enligt fotografier.

Som vanligt har stiftelsen lockat intressanta föreläsare till Berg och Lilla Björka.

Se programmet på www.lillabjorka.se

Elin i fokus i Lund

Det kom en bok hem till mig i december 2021 från en vän i "mitt" biblioteks bokcirkel på Norra Fälåden i Lund. Med boken följde ett litet utskick från "Lund läser" som avsändare: "Boken du håller i är *Pennskaftet* av Elin Wägner. Vi har valt den för 'Lund läser' med tanke på att vi 2021 firar att demokratin fyller 100 år."

Den 20 januari 2022 lanserades programmet med alla vårens arrangemang. "Lund läser" är ett återkommande tema hos folkbiblioteken i Lund. Delta-garna i "min" läsecirkel "Under Elins hägn" läser inte

bara *Pennskaftet*. Många blir intresserade även av annan litteratur sprungen ur Elins penna. Hennes strävanden är lika aktuella idag som för 100 år sedan.

Apropå bibliotekens firande erinrar jag mig att Elin ligger begravd i Lund och ger mig iväg för att söka Elins grav på kyrkogården, men går samma öde till mötes som Ulrika Knutsson gjorde härom året. Jag kan inte hitta gravstenen.

Men, vilken plats, när jag äntligen hittat rätt med hjälp av en vänlig kyrkogårdsanställd. En plats som Elin delar med sin mor Anna och bror Harald. Modern har fått en stående vacker smal, vit gravsten, som gnagts av tidens tand, medan Elin och hennes bror Harald vilar under blankpolerade liggande stenar, lätt skuggade av ett litet knotigt träd. Elins grav blev smyckad med en vacker röd ros vid mitt besök en gråmulen decem-berdag! /Anita Asserup

Destination Lund

Redaktionen fick ett mail från Lunds ideella turistinformation "Destination Lund" som erbjuder en uppdaterad och förbättrad kyrkogårdsguide. Den är mobilvänlig och har en bra karta som gör det lättare att hitta fram till Elin Wägner grav. Länken finns också på Elin Wägners hemsida.

<https://www.turistinformationlund.se/upplevelser/nor-rakyrkogarden/>

Ännu en pionjär



Nanny Palmkvist, en föregångerska från Helsingborg

Så uppfriskande att läsa om ännu en pionjär, Nanny Palmkvist (1862-1940). Hon tog ställning i många av

tidens frågor - och som hon kämpade! Om henne har Camilla Bergvall efter omfattande research skrivit en biografi *Att arbeta för en ide´ är att leva*, LAVA förlag.

När Nanny som barn fick se en höna nackas – då blev hon vegetarian. Hon fortsatte att ta ställning i olika frågor genom livet, hennes målmedvetenhet är beundransvärd. Efter konfirmationen studerar hon till småskollärare och fortsätter sen på folkskollärsseminarium. Efter examen fick Nanny tjänst på Södra skolan i Helsingborg och hon engagerar sig tidigt för likställd tillgång till utbildning.

Nanny älskar naturen och ger sig ut både på cykelturer och fotvandringar. En sommar gör hon en tur på cykel ca 150 mil till Norge och propagerar för funktionella cykelkläder även för kvinnor. Hon tillämpar praktisk pedagogik och tar med sig eleverna ut i naturen, bl.a. får de göra eget herbarium. Parallellt med arbetet som lärare skriver Nanny artiklar och reseskildringar som publiceras. Dessutom skriver hon skönlitterärt.

I många frågor är Nanny långt före sin tid och hon vill skapa förändring. Hennes mål är en harmoniskt utvecklad människa med det bästa från både kvinnlighet och manlighet. Hon är en skicklig agitator och vill se en reformerad utbildning med samundervisning och obegränsat tillträde till varje del av arbetsmarknaden. Dessutom propagerar hon för politisk rösträtt och likalön för lika arbete.

Det här är en läsvärd bok om en fantastisk "föregångerska". /Katarina Nordlund

Rustning eller radikalpacifism?

Under oktober och november 2021 deltog jag i Svenska kyrkans klimatvandring "Pilgrims walk for future" till Glasgow och FN:s klimatmöte. Som en gåva till Glasgows kväkarmöte hade jag med mig en kort biografi om Elin Wägner. Den är nu också publicerad i *The Friend*, kväkarvärldens enda veckomagasin.

Elins bild finns på framsidan och biografien pryder mittuppslaget. *The Friend* startades 1843 och sprids i en upplaga på ca 10.000 ex. över hela världen.

I morgonandakter i Sveriges Radio P1 23-27 maj berättar jag om klimatvandringen där även Elin Wägner omnämns.

Elin Wägner var medlem i det svenska kväkar-samfundet. Hon berördes djupt av världshändelserna och var deprimerad när andra världskriget bröt ut. Alla försök att undvika krig hade varit förgäves. Hon skulle förmodligen ha känt något liknande idag vad gäller kriget i Ukraina. Hon menade ju att krafter som väljer kriget som lösning är otåliga krafter. Att finna fredligt

samförstånd kräver klar tanke, andlig kraft och uthållighet:

En vapenkunnig människa behöver inte öva sig i mod, klokhet, aktpågivenhet (vaksamhet) och godhet på samma sätt som den vapenlösa.



Elin "omslagsflicka" i *The Friend*

Kvåkarna finns över hela världen. Den radikalpacifistiska hållningen har funnits med som livsprincip sedan starten 1652. I uttalanden från bland annat brittiska, kanadensiska och amerikanska kväkarorganisationer fördöms Rysslands invasion av Ukraina. Krig skapar ofattbart lidande och ska till varje pris undvikas. I synnerhet barn som exponeras för krig kan skadas för livet. Parterna ska respektera internationell lag och inleda förhandlingar. På båda sidor finns människor som strävar efter fred. Kvåkarna vill i sina uttalanden visa sitt stöd och solidarisera sig med dessa fredskrafter.

De svenska kvåkarna har oroats länge över Sveriges ändrade inriktning av försvar. Vi har gått från ett rent nationellt försvar till ett försvar som inkluderar militära insatser utomlands, ofta i samarbete med Nato. Vill du läsa mer om hur denna kraftiga omläggning av vårt försvars inriktning gått till kan du läsa *Fredsbladet* vintern 2021.

<https://www.kvakare.se/wp-content/uploads/2021/02/fredsbladet-vinter-2021.pdf>

Sverige har också övergett sin traditionella neutralitet. Ett bevis på detta är att vi under den pågående konflikten har skickat vapen (pansarskott/m86) och annan militär utrustning till Ukraina. Härmed visar vi att vi öppet stödjer den ena parten i kriget. Vår tradition och djupa kompetens att medla fred går därmed om intet.

Torbjörn Söderquist, kväkare och EW-medlem

Ulrika Knutson om Elin Wägner

Föreningen Oscarsbibliotekets Vänner hade redan före pandemin detta föredrag på sin agenda och den 26 oktober 2021 kunde det till sist genomföras.

Ulrika Knutson är sedan tidigare mycket väl bekant med Elin Wägner. I sin bok benämner hon Elin "den besvärliga" – dock inte som person utan snarare med hänsyn till frågorna som Elin tog upp. Detta gällde i synnerhet fredsfrågan, som var klart "besvärlig".

Föreläsaren delgav oss både en styckvis utvald biografi över Elin, inklusive några av hennes romaner och tusentals artiklar. Elin Wägner gjorde inlägg i debatten om allmän rösträtt, var radikalpacifist (och således mycket besviken att första världskriget "frös" just rösträttsfrågan i Sverige), feminist och – inte minst – ekologisk tänkare.

Romanerna *Pennskaftet* och *Norrullsligan* framhåller Ulrika Knutson såsom aktuella ännu idag, 100 år efter demokratins genombrott, och väl läsvärda.

Elin Wägner var kanske främst journalist, och en för sin tid mycket djärv sådan, säger föredragshållaren. Precis som sin mentor Ellen Key var Elin arbetsnarkoman och ständigt i elden. Att ta ett steg tillbaka och reflektera passade henne inte. Som jag förstår satten satte hon t.ex. knappast sina händer i jorden, vilket måhända erbjudit goda tillfällen till eftertanke.

Skriften *Väckarklocka* är finalen på Elins ekologiska kampanj – hon startade redan 1897 med ett inlägg om skadliga kalhyggen. Kritikerna framhöll beskt bokens svartsyn, men sista kapitlet om "hög standard" visar på en stor klarsyn från Elins sida: ren luft, rättvisa, gröna synpunkter är i hög grad stridsfrågor och utmaningar idag, 80 år senare.

Elins problematiska pacifism togs upp mot slutet. Hon var kväkare och inte ens i det fredsvänliga "vännernas sällskap" torde man ha gått så långt – och oreflekterat – som Elin Wägner. Hon förutsatte nästan ett martyrskap i sin strävan. Till exempel när hon verkade för att inte använda gasmask – vilket bl.a. Lydia Wahlström hårt kritiserade.

Ulrika Knutson är lika passionerad som Elin Wägner var, men uppenbart mer eftertänksam, och alls inte "ringrostig". /Anders Grevesmühl

EW kommenterar i "Realiteter", *Tidevarvet* 25/8 1935

Vi startade gasmaskvägrarrörelsen fullt medvetna att vi skulle få pressen emot oss, tigande eller hånande.

Vi tror att hela den här skyddsapparaturen är en hemsk krigsleksak, dess hemskare därför att ingen som leker med den tänkt in levande människor och verkliga situationer i den.

Man har gjort sig löjlig över vår tes att de fattiga skulle vara mer utsatta för bomber än de bemedlade. Troligen tycker de fattiga det är mindre löjligt, när de

besinnar att de icke har råd att köpa gasmasker eller portativa plåthyttor med oxygenapparater.

Vidare hånas vi samtidigt för att vi tror på Nationernas förbund och för att vi ställer oss i opposition mot männen. Detta förbluffar oss något, ty det är väl snarare rörande av oss att vi håller på det system till fredens bevarande som skapats av manlig intelligens.

Det betyder ingenting om inte en del kvinnor vill bli skyddade eller låta sig utnyttjas, för maskineriet ska gå vidare ändå, heter det. De som resonerar så liknar en viss landsfogde som skaffat gasmasker åt sina fjärdingsmän. Vi andra undrar om en ensamt överlevande fjärdingsman längre är en fjärdingsman.

Läs mer i *Elin Wägner. Vad tänker du mänsklighet?*

Texter sammanställda av Helena Forsås-Scott

Apropå förra årets småskrift

Jag läste i julhelgen småskriften om Linnea Johansson med stort intresse, men det var något visst som saknades. Jag hade ett citat av John Landquist i huvudet, men var hade jag sett det? Jag tog fram biografien av Isaksson - Linder, 682 sidor, och gick till personregistret med säkert minst 50 sidanvisningar. Inget napp! Sedan till Linneas ca 40 anvisningar. Och se där - på sidan 649 om Elins begravning kom förklaringen. Ivar Harrie visade sig nämligen vara upphovsman till det saknade citatet. Så här står det i biografien:

"Vid Lilla Björkas grind väntade Linnea Johansson sin Fru för sista gången och med henne de många som ville följa Elin Wägner till graven: biskop, landshövding, akademiesekreterare, släkt, vänner, rotegrannar, sockenbor. Kistan ställdes ner på Elins älskade södra veranda, medan gästerna undfägnades. Ivar Harrie: "Den sista trotjänarinnan i det stora formatet i svensk litteraturhistoria hade lagat buljong och pastejer åt 200 personer." /Ulf Marken

Kassören påminner

Vår kassör Eva har tjänat Elin troget många år – **men nu söker vi hennes efterträdare**. Du kan bo var som helst i landet! Hör av dig till styrelsen om intresse finns.

Vi vill gärna ha era mailadresser! Skriv adressen på inbetalningen eller skicka ett mail till ordföranden.

Red. välkommar bidrag till nästa Bergsluft före 1 /8. Elin Wägner-sällskapet. Bg 645-0126

Bergslufts red:

Marianne Enge Swartz (mes)

Tel: 073 557 0118, menge.swartz@gmail.com

Ann-Margreth Willebrand (AMW)

Tel: 072 7277 440, amwillebrand@hotmail.com